

РЕЗЮМЕ

Л. В. Тихенко. Развитие творческих способностей детей во внешкольном микросоциуме.

В статье определено значение декоративно-прикладного искусства в воспитании духовно богатой личности, а также раскрыто значение этого искусства для развития творческих способностей воспитанников внешкольных учебных заведений.

Ключевые слова: духовно богатая личность, декоративно-прикладное искусство, творческие способности, внешкольный учебно-воспитательный микросоциум.

SUMMARY

L. Tykheko. Children creative activities developing in the out of school microsocium.

The meaning of the applied and decorative arts for the upbringing of the spiritually rich person and for the developing of the pupils creative abilities in the out of school educational centre is defined in the article.

Key words: spiritually rich person, applied and decorative arts, creative abilities, out of school teaching and training microsocium.

УДК 37.032:792.8–057.874

І. В. Тригуб, С. В. Тригуб

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

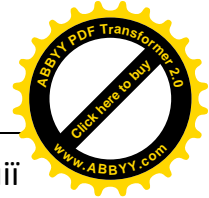
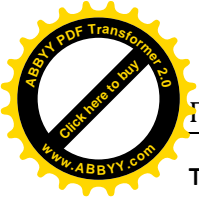
ГАРМОНІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті висвітлено проблему гармонійного розвитку школярів у процесі хореографічної діяльності. На основі проаналізованої літератури визначено компоненти гармонійного розвитку школярів засобами хореографії (емоційний, слуховий, ритмічний і творчий). Розвиток витонченості, виразності, ритмічності, пропорційності, пластичності рухової сфери школяра розглядається не тільки в естетичній, але й в етичній площині.

Ключові слова: танець, музичний супровід, емоційне переживання, порівняння, імпровізація.

Постановка проблеми. Серед безлічі форм художнього виховання хореографія посідає особливе місце. Вона має величезні можливості для повноцінного естетичного вдосконалення дитини, для гармонізації її інтелектуального, емоційно-почуттєвого та фізичного розвитку. Заняття хореографією формують не лише правильну поставу, але й прищеплюють основи етикету і грамотної манери поведінки в суспільстві, дають уявлення про акторську майстерність.

Основними зображувально-виразними засобами в танці є тілесні рухи, вони сприяють підвищенню рівня психофізичного розвитку, що виражається в гармонізації особистості. Навчання танців розширює кругозір. Учні ознайомлюються з різними видами танців, починають розрізняти їх особливості. Однак інтелектуальні знання не повинні даватися на шкоду

тілесному розвитку. Формування особистості повинно відбуватися в гармонії рівнозначної уваги до розумового і фізичного потенціалу дитини. Систематичні заняття танцями поліпшують поставу, усувають деякі фізичні недоліки, зміцнюють м'язи, стають рухливими суглоби, удосконалюють рухи.

Аналіз актуальних досліджень. Особливо значущими для розвитку сучасної педагогічної науки є концепції естетичного розвитку І. Зязюна і О. Семашко, М. Опанащука, Л. Масол, зміст яких розкриває функції та принципи організації естетичного виховання особистості дитини в сучасних середніх загальноосвітніх закладах. У розв'язанні основних проблем естетичного виховання в зазначених концепціях підкреслюється важливе значення мистецтва, яке виконує провідну роль у формуванні системи естетичних цінностей. Володіючи потужними засобами виховання естетично збагаченої, емоційно-творчої особистості та формування її моральних якостей і психічних процесів, мистецтво сприяє вдосконаленню внутрішнього світу дитини.

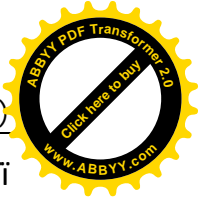
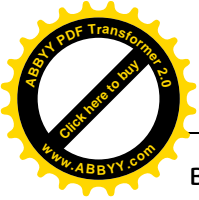
Процес естетичного виховання школярів шляхом залучення до мистецтва досліджували видатні педагоги минулого: А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. У наукових дослідженнях сучасних учених (В. Бутенка, О. Комаровської, Н. Миропольської, О. Олексюк, О. Сапожник, Л. Сбітневої, Т. Турчин, Г. Шевченко) обґрунтовується важлива роль мистецтва в естетичному розвитку особистості дитини.

Гармонійний розвиток дітей засобами хореографії здійснюється в закладах позашкільної та шкільної освіти. Заняття в них проходять за провідними методиками вітчизняних і зарубіжних учених (Т. Баришнікової, А. Ваганової, К. Василенка, А. Гуменюка та ін.), розрахованими на дітей, які мають спеціальні хореографічні та художні здібності. Достатньо розроблені питання методики хореографічної роботи як засобу естетичного виховання дітей у позашкільних освітніх закладах (Г. Березова, Л. Бондаренко, А. Тараканова та ін.).

Незважаючи на значну кількість досліджень та великий обсяг опублікованих праць, проблему формування та розвитку особистості не можна вважати розв'язаною. Вона завжди актуальна і надзвичайно важлива, ураховуючи об'єктивну потребу суспільства у формуванні гармонійної, цілісної, всебічно розвинутої особистості.

Мета статті – проаналізувати засоби хореографії, які сприяють гармонізації розвитку школяра.

Виклад основного матеріалу. Про гармонійне виховання багато писали педагоги і філософи минулого. Уже у Стародавній Греції (V–IV ст. до н. е.), в Афінській рабовласницькій республіці було поставлено завдання виховувати чоловіків, у яких гармонійно поєднувалися б фізичний, розумовий, етичний та естетичний розвиток. Якщо в системі античного виховання малася на увазі

відповідність розвитку всіх духовних і фізичних сил людини, що створюють її красу і досконалість, то в подальшому стало наголошуватися на значенні виховання характеру людини та її ставлення до людей, суспільства.

Танець будучи джерелом естетичних вражень дитини, формує її художнє «Я», як складову частину знаряддя суспільства, за допомогою якого залучає до круга соціального життя найбільш інтимні і найбільш особисті сторони нашого існування [4, 11].

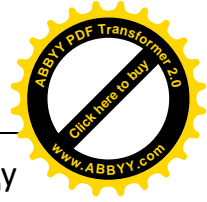
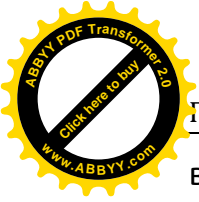
Як вид мистецтва танець розвиває здатність до самоусвідомлення та сприймання навколишнього світу і є важливим чинником естетичного виховання, розвитку творчих здібностей особистості, її інтелекту. Танець – це дійовий та приємний засіб фізичного, психічного і духовного розвитку.

Існує тісний зв'язок між розвитком рухових здібностей дитини і розвитком її мови та інтелекту. Тому таке важливе значення мають заняття хореографією особливо у дошкільному і молодшому шкільному віці. Синкретичність танцювального мистецтва передбачає розвиток відчуття ритму, уміння чути і розуміти музику, узгоджувати з нею свої рухи, одночасно розвивати і тренувати м'язову силу корпусу ніг, пластику рук, грацію, виразність.

Вирішальним чинником, від якого залежить, чи виявить дитина здібності до певної діяльності, є методика навчання. На сьогодні доведено, що під час навчання розвиваються навіть такі найвищі здібності, як поетичні, музичні, артистичні, організаторські та ін. У хореографічній діяльності прийнятні наступні *компоненти гармонійного розвитку школярів*: емоційний, слуховий, ритмічний і творчий [8, 67].

Емоційне переживання – це створення ефекту здивування, захоплення, незвичайності наведеного факту. Доступні розумінню дітей пояснення педагога повинні сприяти створенню позитивного емоційного тла всієї їхньої діяльності, збуджувати фантазію. Імпровізація розкріпачує почуття, дає розрядку емоціям: можна і поплакати, і посміятися разом з героями, пройти через різні випробування. Художньо пережиті почуття змушують дитину зневажати зло, егоїзм, невихованість, лінь, допомагають любити добро, природу, працьовитих людей. Показниками рівня розвитку емоційного компонента стали емоційний відгук на музику, а також бажання створювати відповідні хореографічні образи.

Завдяки *слуховому компоненту* у дітей розвивається слухова увага, відчуття хореографічного стилю та вміння здійснювати формальний аналіз музичних творів. Навчання мови рухів з метою гармонійного розвитку дітей може бути ефективним лише на основі повноцінного музичного матеріалу. Музика повинна активізувати фантазію школяра, спрямовувати, спонукати до творчого використання виразних рухів. У молодшому шкільному віці переважає сенсомоторний характер музичного сприймання. Перевагу учні

віддають музиці веселій, динамічній, рухливій, яка відповідає їхньому досвіду і потребі в активних проявах. На другому місці маршова музика, на третьому – повільна, лірична. Діти особливо емоційно реагують на силу, динаміку звучання, темп, характер музичного висловлювання. Музичний супровід уроків може регулювати фізіологічні процеси в організмі, стимулювати м'язову активність, сприяти підвищенню загального тону, позитивно впливати на мовленнєву, рухову, розумову активність.

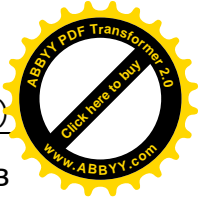
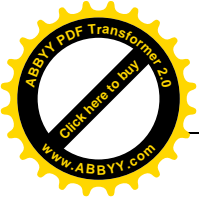
Для розвитку сприймання школярів прийнятним є метод порівняння, що дає змогу помітити те, на що недосвідчений слухач не зверне увагу, робить можливим визначення своєрідності музичних творів. Завдання на порівняння захоплюють учнів, активізують творчу діяльність. Наприклад, порівнюючи польку з вальсом, вихованці виявляють найхарактерніші ознаки польки: легкість, веселість, швидкий темп, грайливість.

Найкраще сприймаються українські народні пісні. Слово в пісні – носій смислового значення, а разом з інтонацією розкриває духовне багатство та глибину художніх образів. Під спів діти легко вчаться передавати рухами зміст й образи пісні, загальний характер музики, засоби музичної виразності.

Художній образ у танці створюється на основі моторної координації, динаміки рухів, гармонійності, ритмічності, які, у свою чергу, формуються на музично-ритмічних заняттях. Завданнями *ритмічного компонента* є розвиток у вихованців почуття метроритму, темпу, здатність до пластично-рухового відтворення ритмічного малюнка музики. Поряд з розвитком м'язового чуття, просторового орієнтування, координації, поліпшення постави, підвищення життєвого тону ці заняття створюють сприятливі умови для розвитку творчої уяви школярів. Методи, форми і зміст вправ на уроці реалізують одночасно три мети – занурюють дітей у властиву їм стихію гри, розвивають у них необхідні для навчання якості: увагу, уяву, мислення, пам'ять тощо, надають заняттю привабливої для учня форми цікавої та веселої праці [7, 200].

Як складова *творчого компонента*, імпровізація є необхідним етапом у проведенні хореографічних занять. Побутує хибна думка, що імпровізувати можуть лише обдаровані діти. Специфіка полягає в тому, що, розкриваючи музичні образи, учні передають власне емоційне сприймання й ставлення до твору.

Потреба школярів у руховій активності перетворюється на упорядковану й усвідомлену діяльність. Завдання імпровізації поступово з дорослішанням учнів ускладнюються від найпростіших наслідувальних і зображувальних рухів до сценічної діяльності, колективних інсценізацій казок чи пісень [1, 5].

Стимулювання творчого інтересу. Передбачає використання в роботі наочних засобів – репродукцій картин відповідно до теми заняття, малюнків із зображеннями емоційних станів, які діти повинні відтворити через міміку й пантоміму, героїв казок, пісень. Сюди ж належать словесні портрети особливостей прояву різних переживань, читання казок, використання реквізиту (іграшок, стрічок, квітів та інших предметів) тощо. Важливим є те, що перевтілення допомагає дитині переключити увагу на ляльку або костюм, позбутися внутрішнього напруження і хвилювання, хворобливої сором'язливості, розвиває мовлення, самосвідомість, акторські здібності [1, 6].

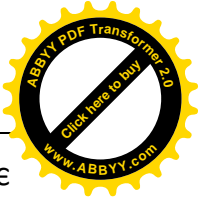
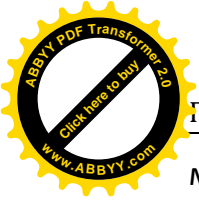
Розвивальні ігри. Моделюють творчий процес, сприяють розвитку колективної творчості, визначають характер, темперамент, схильності, формують слух і музичну пам'ять. Це, як правило, безсюжетні ігри з елементами змагання, основне завдання яких – навчити учнів рухатися відповідно до змісту і характеру музики. У кожній грі школярі вчаться знаходити певні закономірності, розвивають здатність передбачати наслідки власних дій [5, 56].

Цікаві аналогії з тваринним світом, а то й усією живою природою – необхідні складові вправ та ігор для дітей молодшого шкільного віку. Малечі подобається зображати як ходить лелека, яке неповоротке ведмежа, як «хитрує» лисиця, кружляють і падають листочки. Поряд з розвитком образної та моторної пам'яті отримують заряд морального виховання.

Ситуації з можливістю вибору. Такі завдання розвивають увагу, логічність мислення, пам'ять. Наприклад, діти самостійно добирають один із кроків (танцювальний крок, ходьба на п'ятках та ін.) до прослуханого фрагмента музики або визначають, який із вивчених раніше танцювальних рухів вибрати під час інсценізації казки чи пісні. За допомогою творчого компонента у школярів розвивається інтерес до музично-творчої діяльності, музично-хореографічна уява, здатність імпровізувати та складати хореографічні етюди відповідно до конкретної музики.

Підвищення стимулювального впливу змісту навчання. Учитель повинен виховувати в учнів розуміння актуальності свого предмета, справи, якою вони займаються, ознайомлювати з кращими зразками і досягненнями сучасного мистецтва, творчістю різних художніх колективів. Перегляд телепередач, відвідування концертів, звітів аматорських колективів, фестивалів-конкурсів – усе це створює сприятливе підґрунтя для формування стійкого інтересу до хореографічної діяльності, бажання реалізувати свої потенційні можливості в мистецтві.

У питанні гармонійного розвитку вихованців не можна оминати ролі педагога як організатора творчого процесу в дитячому колективі. Учитель перебирає на себе функцію відсутнього в дитини «внутрішнього критика» і,

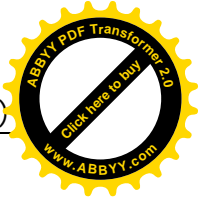
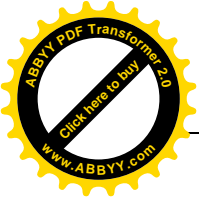

маючи потрібні знання, художній смак, не лише відхиляє невдале, а й обирає серед багатьох варіантів той, що має художню цінність. Він спрямовує уяву дітей, збуджує їхню емоційну пам'ять, наштовхує виконавців на знаходження зображувальних засобів відтворення почутого, заохочує найменші їхні успіхи. Тільки в такому випадку у дітей, які відчули радість від наданої їм можливості показати себе, передати рухом своє розуміння образу, розвивається впевненість, повага, яку вони намагатимуться утримувати на рівні вимог.

Захопленість учителя роботою, уміння працювати, фантазійність, нестандартний підхід до викладання, активність у досягненні своєї мети будуть постійно спонукати учнів до творчих знахідок. Гармонізація розвитку дитини через посередництво танцювального мистецтва можлива тільки за умови наполегливої та систематичної роботи впродовж тривалого часу. Самореалізація через творчість підносить почуття гідності, а емоційне піднесення, пов'язане з творчим актом, не дозволяє зупинитися на досягнутому, воно обов'язково приведе до потреби нової творчості вже вищого рівня, наступної сходинки в розвитку особистості.

Висновки. На підставі аналізу науково-методичної літератури визначено компоненти гармонійного розвитку школярів засобами хореографії: емоційний, слуховий, ритмічний і творчий. Показниками рівня розвитку емоційного компонента стають емоційний відгук на музику, що виявляється у поведінці дитини під час слухання музики, у словесних характеристиках музичних образів та малюнках, а також бажання створювати відповідні хореографічні образи. Показниками рівня розвитку слухового компонента є слухова увага, відчуття хореографічного стилю та вміння здійснювати формальний аналіз музичних творів. Показниками рівня розвитку ритмічного компонента – почуття метроритму, темпу, а також здатність до пластично-рухового відтворення ритмічного малюнка музики. Показниками рівня розвитку творчого компонента – інтерес до музично-творчої діяльності, наявність музично-хореографічної уяви, здатність імпровізувати та складати хореографічні етюди відповідно до конкретної музики.

Доведено, щорозвиток витонченості, виразності, ритмічності, пропорційності, пластичності рухової сфери школяра – завдання складне, оскільки ця сфера повинна розглядатися не тільки в естетичній, але й в етичній площині. Наші рухи є виразом нашого ставлення до світу. І коли ми виховуємо естетику рухів, ми паралельно впливаємо на внутрішній, духовний світ особистості школяра. Проблема гармонізації розвитку школярів засобами хореографії в контексті естетичного та фізичного виховання потребує подальших досліджень і буде висвітлена у наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильєва О. Розвиток творчої особистості дитини в хореографічній діяльності / О. Васильєва, І. Поклад // Мистецтво та освіта. – 2002. – № 2. – С. 5–6.
2. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – К. : Академія, 2002. – 575 с.
3. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М., 1986. – 317 с.
4. Гончаренко Ю. В. Особливості естетичного виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності : метод. реком. / Ю. В. Гончаренко. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2008. – 30 с.
5. Жуковская Р. И. Игра и её педагогическое значение / Р. И. Жуковская. – М. : Педагогика, 1975. – 112 с.
6. Лук А. Н. Психология творчества / А. Н. Лук. – М. : Наука, 1978. – 128 с.
7. Ротерс Т. Теорія розвитку ритму особистості школяра у взаємодії фізичного виховання з естетичним / Т. Ротерс // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. праць. – Рівне, 2003. – Ч. III. – С. 200.
8. Тараканова А. П. Система хореографічного виховання у школах і позашкільних закладах / А. П. Тараканова. – К., 1996. – 284 с.

РЕЗЮМЕ

И.В. Тригуб, С.В.Тригуб. Гармоничное развитие школьников средствами хореографии.

В статье освещена проблема гармоничного развития школьников в процессе хореографической деятельности. На основе проанализированной литературы определены компоненты гармоничного развития школьников средствами хореографии (эмоциональный, слуховой, ритмичный и творческий). Развитие утонченности, выразительности, ритмичности, пропорциональности, пластичности двигательной сферы школьника рассматривается не только в эстетической, но и в этической плоскости.

Ключевые слова: танец, музыкальное сопровождение, эмоциональное переживание, сравнение, импровизация.

SUMMARY

I. Tryhub, S. Tryhub. Schoolchildren's harmonious development by means of choreography.

The author outlines the problem of schoolchildren's harmonious development in the process of their learning to dance. The analysis of specialized literature helped to determine the components of harmonious schoolchildren's development by means of choreography (emotional, auditory, rhythmical and creative). The development of subtlety, expressiveness, rhythmicality, proportionality, plastics of efferent sphere of a pupil is considered in both aesthetic and moral contexts.

Key words: dance, musical accompaniment, emotional experience, comparison, improvisation.